

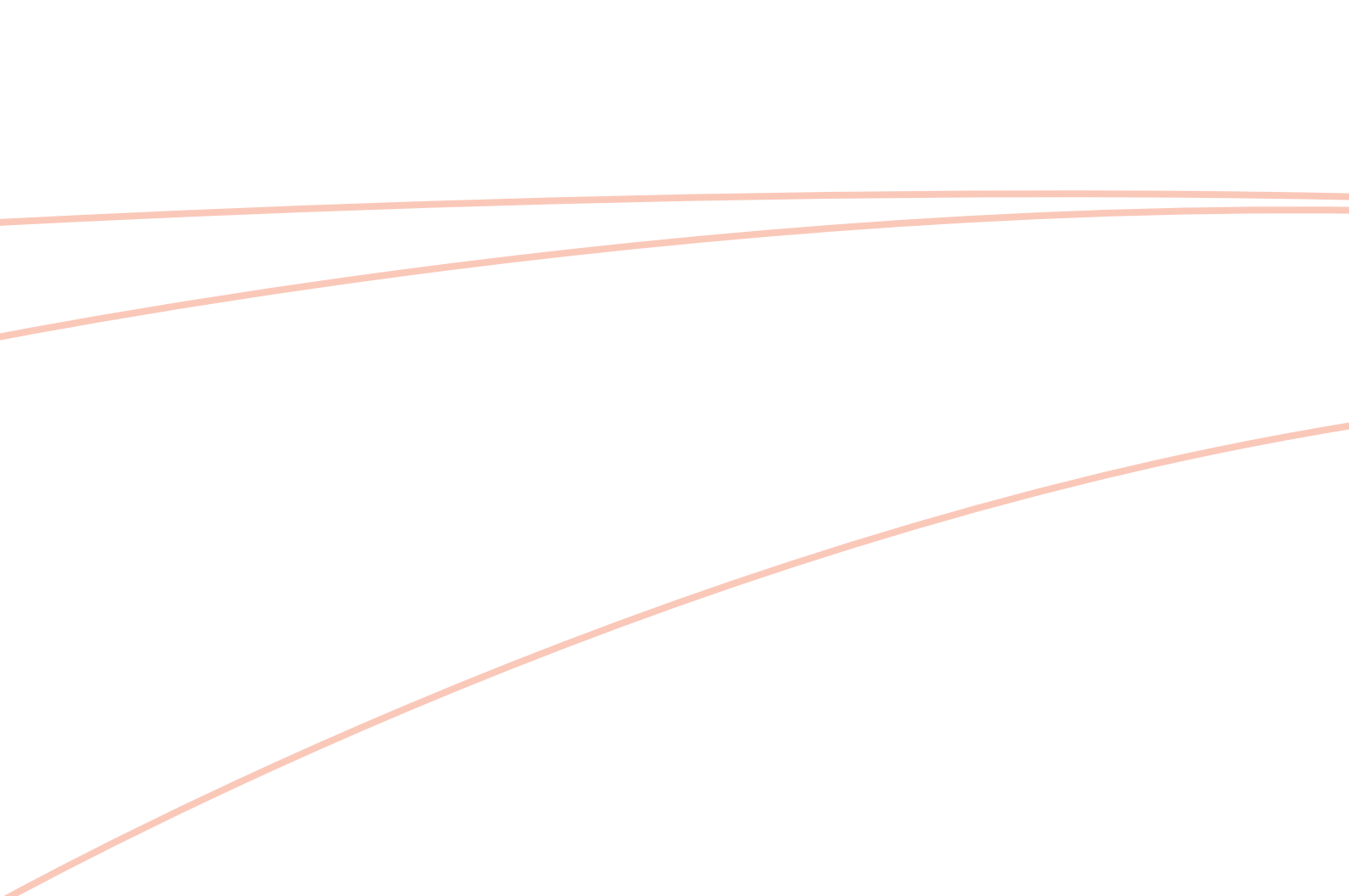

Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk

Vitaal Sociaal Kapitaal

Advies voor spaarders en investeerders

JULI
2010

**Een kwart miljoen
vrijwilligers,
10 miljoen deelnames**

INTRO

Beste lezer,

U kent ze wel, grote verenigingen als KAV, Davidsfonds, Amnesty International, çavaria (voorheen Holebifederatie) of VIVA-SVV. Instellingen als Stichting Lodewijk de Raet, Natuurpunt Educatie, Vormingplus, of bewegingen als Pax Christi, Netwerk Vlaanderen, Vredesactie en Welzijnszorg. Maar wist u dat deze en zo'n 120 andere organisaties deel uitmaken van één sector: het sociaal-cultureel volwassenenwerk?

Met deze brochure willen we u op een bondige wijze kennis laten maken met het sociaal-cultureel volwassenenwerk. We tonen onze plaats in de samenleving, lichten de diverse types organisaties toe en behandelen hier en daar een actueel dossier.

Maar deze brochure biedt meer. Zoals u wellicht weet, is onze sector ingebed in het bredere Vlaamse cultuurbeleid. We hebben een decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk en onze organisaties krijgen subsidies en erkenning van de Vlaamse overheid. Dat beleid werkt voor onze sector met vijfjaarlijkse beleidsperiodes, met in 2011 de start van een nieuwe cyclus. Een dergelijke start zet een keten van beslissingsmomenten in gang. Over die beslissingen willen we u informeren. Zowel over de kalender voor de komende maanden als over de budgettaire kant van de beslissingen.

We wensen u met deze brochure een aangename kennismaking, een fijn wederzien en/óf een handige update.

het FOV-team

**De biodiversiteit van ons
verenigingsleven doet duizelen**

foto: Vredesactie

Sociaal-Cultureel
Volwassenenwerk

DE SECTOR SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK?

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk staat voor een kleurrijk en hedendaags palet aan verenigingen, bewegingen, vormingplus-centra en vormingsinstellingen. De sector bundelt 124 erkende en/of gesubsidieerde organisaties. Klein en groot, oud en nieuw,...

EEN RELEVANT DEEL VAN DE SAMENLEVING

In het sociaal-cultureel volwassenenwerk komen mensen samen. Ze gaan over tot maatschappelijke actie, verrijken hun culturele bagage en verruimen hun horizons. Deelnemers vergroten hun kennis, inzicht en vaardigheden voor zichzelf of voor anderen. Ze ontplooiën zich en staan sterker in de samenleving. De organisaties uit de sector richten zich vooral op volwassenen.

We schrijven hier over een belangrijk segment uit het "middenveld": een groep zelforganisaties, opgestart én in gang gehouden vanuit het initiatief en de gedrevenheid van mensen. Dit geeft een dubbele verrijking: enerzijds houden ze de vinger aan de pols en zijn ze dus **signaalgevers van de samenleving**. Anderzijds werken ze mee, vanuit vele visies en achtergronden, aan de **verbetering van diezelfde samenleving**. Om deze rol met verve te kunnen spelen, is het belangrijk om een **specifieke relatie met**

de overheid te onderhouden: een relatie van "afhoudend inspelen". Sector en overheid beschouwen elkaar als onafhankelijke en evenwaardige partners, elk met hun rol.

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk hanteert de **'sociaal-culturele methodiek'**. Dat is een manier van werken die onze sector kenmerkt. Het is een sociale manier van werken die een unieke meerwaarde creëert voor alle betrokkenen. Uniek omdat in deze sociale context kennis, houdingen en vaardigheden worden ontwikkeld die niet aan bod kunnen komen in een individuele context.

Vrijwillig engagement kan je bij het sociaal-cultureel volwassenenwerk niet weg denken. Onze sector kan rekenen op de inzet van wel **een kwart miljoen vrijwilligers!**

Sociaal-cultureel volwassenenwerk is **vrijtijdsleren**. Het is dus niet eenzijdig gericht op een diploma of een beroep. Daarin onderscheidt het sociaal-cultureel volwassenenwerk zich van bijvoorbeeld de volwasseneneducatie.

STRAFFE CIJFERS EN STERKE EFFECTEN

Slechts weinig regio's hebben zo'n uitgebreid netwerk van verenigingen, bewegingen en instellingen als Vlaanderen. De **biodiversiteit** van ons verenigingsleven doet duizelen. In cijfers: één op twee Vlamingen is lid van een vereniging, één op zeven doet aan vrijwilligerswerk (KBS, 2007). Het sociaal-cultureel volwassenenwerk bereikt op z'n eentje jaarlijks 10 miljoen deelnemers op de activiteiten (FOV, 2009).

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk blijft dus een sector met straffe cijfers. Maar ook de maatschappelijke effecten van ons werk werden door onderzoekers veelvuldig in kaart gebracht:

Verenigingen zijn echte leerscholen van de democratie

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk staat voor een enorm kleurrijk en hedendaags palet aan verenigingen, bewegingen, Vormingplus-centra en vormingsinstellingen.

foto: Vormingplus Brugge

foto: Liga voor Mensenrechten

Gemeenschapsvorming en welbevinden: Door deel te nemen aan een activiteit, een actie of een vorming komen mensen 'uit hun kot'. Ze komen samen en smeden banden. Onderzoek toont aan dat mensen die deelnemen aan het verenigingsleven, gelukkiger zijn dan anderen (Elchardus, 2007).

Democratie en sociaal kapitaal: Sociaal kapitaal is het geheel van netwerken, vertrouwen en inzet van mensen voor hun gemeenschap. Sociaal kapitaal is onontbeerlijk voor een gezonde democratische cultuur. Onderzoek toont aan dat verenigingen dat sociaal kapitaal creëren. Meer nog: de relatie tussen participatie aan het verenigingsleven en sociaal kapitaal is een zichzelf versterkende cirkel. Enerzijds zijn verenigingen echte leerscholen van de democratie. Anderzijds bieden zij aan maatschappelijk georiënteerde mensen een instrument waarmee zij hun engagement kunnen vormgeven (Hooghe, 2003). Ander onderzoek, specifiek naar sociaal (-culturele) bewegingen, kwam tot gelijkwaardige conclusies. De aanwezigheid van bewegingen is een goede graadmeter van het democratisch gehalte van een maatschappij. Enerzijds duidt hun bestaan en diversiteit op openheid vanwege de overheid. Die is niet bang voor mensen die zich verenigen om bepaalde doelen te verwezenlijken. Anderzijds kunnen gelijkgezinde mensen in

bewegingen veel zinvoller en efficiënter aan de maatschappij sleutelen (Verhulst, 2006)

Levenslang en levensbreed leren:

Levenslang leren houdt in dat leren zich niet beperkt tot een bepaalde periode of levensfase. Levensbreed leren betekent dat leren niet alleen gebeurt via formele opleiding en scholing. Het houdt de erkenning in van niet-formeel en informeel leren.

Het Akkoord van Lissabon, het Pact van Vilvoorde, Vlaanderen in Actie, de beleidsnota Cultuur van minister Schauvliege... Dit zijn slechts enkele van de beleidsverklaringen die het belang van levenslang en -breed leren benadrukken. Een lerende samenleving is immers beter opgewassen tegen de uitdagingen van de 21ste eeuw.

Het spreekt voor zich dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk een belangrijke bijdrage levert aan dit leren.

Cultuurparticipatie: Iedereen moet toegang kunnen hebben tot cultuur. Actief of passief, zonder drempels. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk helpt de drempels voor cultuurparticipatie te verlagen. Bijvoorbeeld: hoewel de meerderheid van de deelnemers aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk hoogopgeleid is, bereikt de sector toch aanzienlijk meer lager opgeleiden dan pakweg de bibliotheken en cultuurcentra

(Vermeersch, 2010).

Sociale innovatie: Het sociaal-cultureel volwassenenwerk is een motor van sociale innovatie of maatschappelijke verandering. Dit op vier manieren:

1. 'Spin-offs': In onze sector ontstaan heel wat pioniersinitiatieven. Die initiatieven groeien soms uit tot nieuwe sectoren op zichzelf. Denk maar aan de samenlevingsopbouw en de basiseducatie. Ook de cultuurvoorziening van gedetineerden en de ondersteuning van oudercomités zijn kleine subsectoren met wortels in het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

2. 'Onderzoek en ontwikkeling': Samen met de pioniersgeest is er een sterke neiging naar experiment in onze sector. Uitgedaagd door veranderende vormen van engagement, lidmaatschap, verwachtingen, tijdsbesteding,... van hun doelgroepen gaan organisaties op zoek naar nieuwe manieren om aansluiting te vinden. Soms met succes, soms met vallen en opstaan. Een voorbeeld van een succesverhaal is dat van Velt. Deze sociaal-culturele vereniging won onlangs de Prijs voor het Vrijwilligerswerk voor de vernieuwende en succesvolle wijze waarmee de organisatie nieuwe vrijwilligers recruteert en activeert.

**Een lerende samenleving is beter
opgewassen tegen de uitdagingen
van de 21ste eeuw**

foto: Vormingplus Oostende-Westhoek

3. 'Return on investment': Hoewel we het economisch gewicht van onze sector geenszins overschatten, blijkt een investering van de overheid in het sociaal-cultureel volwassenenwerk ook een economisch verstandige keuze. Onderzoek, in opdracht van de Koning Boudewijnstichting, schat dat het verenigingsleven als geheel niet minder dan 20 miljard euro in de economie pompt (KBS, 2008). De voorbije jaren groeide de werkgelegenheid bij de verenigingen harder dan het gemiddelde van de andere sectoren in de samenleving. Dit illustreert het vliegwieleffect van heel wat organisaties: een beperkte subsidiegroei vertaalt zich in een exponentieel grotere tewerkstelling.

4. Verandering: We zouden door al deze macro-effecten haast vergeten waar het voor individuele organisaties echt om te doen is: onze samenleving ten goede veranderen in het domein van hun interesse. Of het nu gaat om ecologie, taal en cultuur, bio-ethiek, welzijn, mediawijsheid, mensenrechten, integratie, vrede,... In al deze maatschappelijke dossiers heeft het sociaal-cultureel volwassenenwerk

een voet tussen de deur. Organisaties timmeren er met gelijkgezinden aan de weg naar een betere toekomst.

PLAATS IN HET BELEID

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk hoort als sector beleidsmatig bij het domein Cultuur, Jeugd, Sport en Media en meer specifiek bij Cultuur. Minister Schauvliege is dus bevoegd. Binnen het cultuurbeleid zijn er twee grote programma's: Kunsten en Erfgoed en Sociaal-Cultureel Werk voor Volwassenen. Binnen dat volwassenenwerk vind je onze sector, het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Onze buursectoren zijn de amateurkunsten, lokaal cultuurbeleid, participatiebeleid en organisaties en projecten erkend door het Circusdecreet en het decreet Vlaamse Gebarentaal. Het decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk regelt onze sector. Het Agentschap voor Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen zorgt voor de dagelijkse uitvoering. Het ruime Sociaal-Cultureel Werk (lokaal cultuurbeleid, amateurkunsten, participatiedecreet en sociaal-cultureel volwassenenwerk) vertegenwoordigt

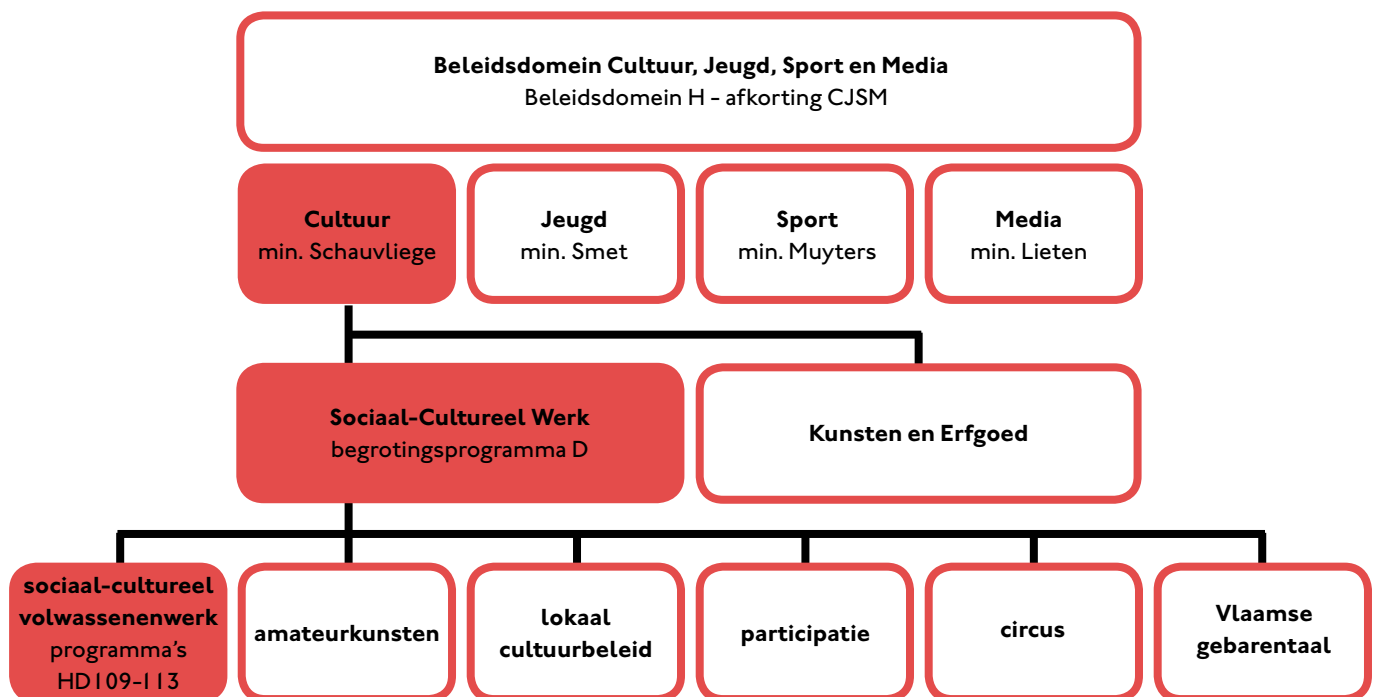
174,4 miljoen euro in de begroting. Dat is 0,88 procent van de hele begroting van de Vlaamse Gemeenschap (19,87 miljard euro). Het sociaal-cultureel volwassenenwerk is goed voor 0,3 procent van de begroting (FOV, 2009).

TYPES ORGANISATIES

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk bestaat uit vier heel verschillende types organisaties, de zogenaamde werksoorten. We hebben ze eerder al terloops vermeld:

- De verenigingen: dit zijn landelijke netwerken van lokale of categoriale afdelingen en groepen.
- De bewegingen: dit zijn landelijke organisaties die werken en actie voeren rond een bepaald thema of een cluster van thema's.
- De vormingplus-centra: dit zijn regionale vormingsinstellingen die brede vorming aanbieden.
- De landelijke vormingsinstellingen: dit zijn landelijke vormingsinstellingen die gespecialiseerde of syndicale vorming aanbieden, ofwel werken voor en met personen met een handicap.

PLAATS IN HET BELEID

Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk

foto: FMV © Marc Laquière

**De relatie tussen participatie aan
het verenigingsleven en sociaal kapitaal is
een zichzelf versterkende cirkel**

HET BUDGET

BEPERKTE SUBSIDIES MET MAXIMAAL EFFECT

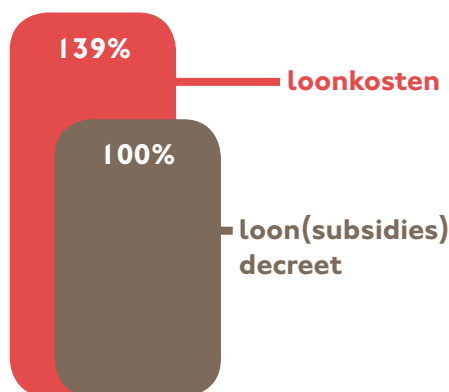
Het sociaal-cultureel volwassenenwerk heeft een totale omzet van ruim 172 miljoen euro. Het **subsidie-aandeel bedraagt slechts 50 procent**. Dit betekent dat voor elke euro subsidie, de organisatie hier gemiddeld 1,5 euro bovenop legt.

De subsidies die afkomstig zijn vanuit het decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk vertegenwoordigen gemiddeld 29 procent van de inkomsten.

Met zijn 1.907 personeelsleden draagt de sector een **loonkost die 139 procent bedraagt van de structurele subsidie**.

Naast de circa 50 miljoen euro van de afdeling Volksonwikkeling en Lokaal Cultuurbeleid, verzamelde het sociaal-cultureel volwassenenwerk in 2008 nog ongeveer 20 miljoen euro aan (veelal niet-structurele) andere subsidies. De rechtstreekse inkomsten van de leden/deelnemers/donateurs stonden garant voor ruim 63 miljoen euro.

De verhouding subsidies/eigen inkomsten illustreert niet alleen het draagvlak in de

brede samenleving, maar maakt meteen ook het **vliegwieleffect van de subsidies** duidelijk: een beperkte subsidiegroei vertaalt zich in een exponentieel grotere tewerkstelling. Maar dus doet ook het omgekeerde zich voor: een relatief beperkte afbouw van subsidies, betekent een exponentieel verlies aan banen. Organisaties werken voortdurend op het scherp van de budgettaire snee om hun maatschappelijke doelstellingen maximaal uit te voeren.

Naast de decretale subsidie, ontvangt de sector nog middelen op basis van het Vlaams Intersectoraal Akkoord en zijn er de middelen voor de geregulariseerde DAC'ers.

SUBSIDIES: ENVELOPPEN VOOR VIJF JAAR

Tot amper zeven jaar geleden, werden de subsidies nog jaarlijks uitgekeerd op basis van een beperkt aantal kwantitatieve normen. Het decreet van 4 april 2003 veranderde het geweer van schouder. Voortaan zouden elke beleidsperiode - die vijf jaar duurt - voor alle organisaties enveloppen worden vastgelegd. Niet meer de kwantitatieve normen bepalen de stijging of daling van de subsidies, maar wel de **kwalitatieve invulling van de reële werking**, enerzijds, en de **beleidsintenties van de Vlaamse regering**, anderzijds. Het beleidsplan deed zijn intrede en sinds 2008 zijn er ook de visitaties, als onderdeel van een omvattende evaluatieprocedure.

VAN EVALUATIE NAAR BELEID

Positieve evaluaties leiden niet automatisch tot meer middelen voor de betrokken organisaties. Het is telkens aan de minister om - in samenspraak met de sector, en met draagvlak binnen de regering en het Vlaams parlement - de beleidskeuzes

DE EVALUATIEPROCEDURE

In de looptijd van een beleidsperiode, krijgt elke organisatie een visitatiecommissie op bezoek, die bestaat uit ambtenaren en externe deskundigen. De deskundigen worden door de minister aangeduid, op basis van een namenlijst die de sector (concreet de FOV) opstelt. In 2008-2009 vonden de eerste visitaties plaats. De sector was hier globaal gezien vrij tevreden over. Het verslag van deze visitatiecommissie vormt, samen met de controle van de jaarlijkse voortgangsrapporten (jaarverslag en jaarplan), de financiële documenten en eventuele andere vaststellingen, in het voorlaatste jaar van de beleidsperiode de basis voor een evaluatie van de werking. Het is finaal de minister die het verdict uitspreekt. Voor de verenigingen en de gespecialiseerde vormingsinstellingen betekent een negatieve evaluatie onder meer het verlies van 10 procent van de subsidies in de volgende beleidsperiode. Voor de negatief geëvalueerde bewegingen is het gevolg drastischer: zij kunnen voor de volgende beleidsperiode geen subsidie meer aanvragen. Voor de overige subwerksoorten binnen de landelijke vormingsinstellingen voorziet het decreet geen automatisch gevolg van de evaluatie. Het kabinet, de administratie en de FOV stellen in het najaar van 2010 de afspraken rond de evaluatieprocedure bij als gevolg van mankementen bij de eerste toepassing.

voor de volgende vijf jaar te maken. Het decreet voorziet hiervoor in een aantal hefbomen. De voornaamste overlopen we bij de beschrijving van de werksoorten, en we geven telkens aan welke kost hieraan is verbonden. Dit gebeurde op basis van berekeningen binnen de FOV, waarvan het kabinet en de administratie erkenden dat ze een reële vertaling zijn van de uitvoering van het decreet. Om de leesbaarheid te bevorderen, werken we telkens met afgeronde bedragen. Achteraan de brochure groeperen we de budgettaire effecten van een verdere uitvoering van het decreet. De FOV blijft er bij de minister op aandringen om, ondanks de besparingsdoelstellingen van de Vlaamse regering, vanuit dit kader een perspectief uit te tekenen voor de periode 2011-2015.

Naast de hefbomen die we in deze brochure bespreken, kan de minister bij het begin van elke beleidsperiode de bedragen in het decreet aanpassen (bijvoorbeeld de 116 euro/uur op basis waarvan de enveloppe voor de gespecialiseerde vormingsinstellingen is bepaald). Alhoewel hierover ook verwachtingen leven, maakten we geen berekeningen.

ALVAST DIT: LEVENSDUURTE

Werken met vijfjaarlijkse subsidie-enveloppen heeft onmiskenbaar zijn voordelen. Maar er zijn ook nadelen aan verbonden: naast de toegekende indexering houden de enveloppen op geen enkele manier rekening met de "automatische" toename van de kosten gedurende de beleidsperiode (bv. anciënniteit van het personeel, energie,...). Daarom voerde het parlement in 2008 het begrip "levensduurte" in: bij het begin van elke beleidsperiode wordt uitgerekend welke budgetverhoging noodzakelijk is om de "koopkracht" van de organisaties alvast op hetzelfde peil te houden. De stijging van de levensduurte leidt dus tot een procentuele verhoging van de enveloppen van elke organisatie. Deze notie wordt voor het eerst toegepast in de volgende beleidsperiode 2011-2015.

De stijging van de levensduurte betekent een globale bijkomende kost van 4,7 miljoen euro. Op 30 juni besliste de minister echter dat er geen budgetverhoging voor de levensduurte komt.

LEESWIJZER

Het decreet voorziet in een aantal financiële hefbomen. De voornaamste overlopen we bij de beschrijving van de werksoorten. Achteraan de brochure groeperen we de budgettaire effecten van een verdere uitvoering van het decreet.

Een investering van de overheid in het sociaal-cultureel volwassenenwerk is ook een economisch verstandige keuze

foto: Arch'educ

Door deel te nemen aan een activiteit, een actie of een vorming komen mensen 'uit hun kot'

foto: Vredesactie

foto: Vluchtelingenwerk Vlaanderen

foto: Netwerk Vlaanderen

DE WERKSOORTEN ONDER DE LOEP

Uitgedaagd door veranderende vormen van engagement, lidmaatschap, verwachtingen, tijdsbesteding,... van hun doelgroepen gaan organisaties op zoek naar nieuwe manieren om aansluiting te vinden.

DE VERENIGINGEN

EEN KWART MILJOEN VRIJWILLIGERS GEEFT ZUURSTOF AAN DE SAMENLEVING

Verenigingen zijn netwerken van **lokale of categoriale afdelingen en groepen**, verspreid tot in elke uithoek van Vlaanderen en Brussel. Verenigingen brengen mensen samen en bouwen bruggen over alle verschillen heen. Met hun acties, publicaties en activiteiten dragen ze bij tot de emancipatie van hun leden en deelnemers en bieden ze hen een zinvolle invulling van de vrije tijd. Zo maken de verenigingen onze maatschappij warmer en hechter.

De **schaal** waarop de verenigingen werken is immens: er zijn meer dan 15.500 afdelingen (of: gemiddeld 47 per gemeente), 10 miljoen deelnemers aan activiteiten en wel 214.000 vrijwilligers. Die vrijwilligers zijn onmisbaar voor de verenigingen, want zij doen de machine draaien, belangeloos. Beroepskrachten in een professioneel landelijk en/of regionaal secretariaat ondersteunen de vrijwilligers met raad en daad.

Verenigingen zijn even **divers** als hun publiek. Elk hebben ze hun eigen focus, historisch gegroeid en/of bewust gekozen. Sommige organisaties hebben een focus op een doelgroep zoals vrouwen, senioren, etnisch-culturele minderheden, holebi's, mensen met een handicap,... Andere hebben speciale aandacht voor een inhoudelijke invalshoek: armoede, cultuureducatie, duurzame ontwikkeling, mensenrechten, sociaal toerisme, levensbeschouwing,... Maar altijd hebben ze de bedoeling om mensen samen te brengen. Zich samen voor iets in te zetten.

Vlaanderen telt vandaag 57 door de Vlaamse overheid erkende en gesubsidieerde verenigingen. Elke beleidsperiode kloppen nieuwe verenigingen aan de deur om deel uit te kunnen maken

van de erkende en gesubsidieerde sector.

14 van de 57 verenigingen zijn zogenaamde **migrantenverenigingen**. Deze verenigingen kregen tot in 2010 tijd om in alle facetten van hun werking te voldoen aan de erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden van de verenigingen binnen het decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk. 13 verenigingen dienden een erkenningsaanvraag in. Op 1 juni besliste de minister om negen verenigingen te erkennen. Zij engageerde zich om voor de vier niet-erkende verenigingen, waarvan het maatschappelijk belang buiten kijf staat, een alternatief spoor te organiseren. Het is belangrijk dat de subsidie-enveloppe voor de 13 verenigingen hen voldoende in staat stelt hun complexe opdrachten waar te maken.

NIEUWE ERKENNING IN 2011 EN BELEIDSPRIORITEITEN VANAF 2012

Het decreet voorziet maatregelen om aan verbreding (nieuwe organisaties toelaten) en aan verdieping (bestaande organisaties bijkomende kansen geven) te werken.

DE VERENIGINGEN IN CIJFERS (2008)

het aantal verenigingen	57
waarvan migrantenverenigingen	14
het aantal afdelingen	15.511
het aantal deelnemers aan de publieksgerichte activiteiten	9.676.472
het aantal personeelsleden	1.192
omzet	109,6 miljoen euro
subsidies Afdeling Volksontwikkeling	23,9 miljoen euro

De schaal waarop de verenigingen werken is immens

Verbreding

Het decreet werkt met beleidsperiodes. Dit betekent dat de overheid elke vijf jaar nieuwe verenigingen kan erkennen. Vijf organisaties vroegen een erkenning aan voor de periode 2011-2015. Op 1 juni besliste de minister positief voor vier verenigingen. Volgens het decreet betekent dit automatisch een bijkomende kost van 508.000 euro. Daarnaast kunnen er vanaf 2011 ook maximaal twee verenigingen een startsubsidie krijgen en nog eens twee vanaf 2013. Het gaat hier om verenigingen die een volwaardige erkenning nastreven en hiervoor een impuls krijgen. Er zijn op dit moment vijf aanvragen. De minister beslist hierover voor 1 december 2010. Een positieve beslissing voor twee starters betekent een bijkomende kost van 114.000 euro.

De verbreding van de werksort Verenigingen betekent dus een bijkomende kost van minimaal 622.000 euro.

Verdieping

Alle verenigingen zijn in het decreet binnengekomen met een bepaalde enveloppe. Op basis van negatieve evaluaties over de individuele werking, kan dit bedrag afnemen. Maar de enveloppe kan ook toenemen. Hiervoor hanteert de overheid, naast de "levensduurte" (zie eerder), het begrip "beleidsprioriteiten". Verenigingen kunnen vanaf de volgende beleidsperiode (2011-2015) inspelen op prioriteiten die – in overleg met de sector – door de minister worden vooropgesteld. Hiervoor kunnen ze gebruik maken van een budget dat hen bijkomend ter beschikking wordt gesteld. Vanaf de daaropvolgende beleidsperiode (2016-2020) kunnen verenigingen deze "prioriteiten-middelen" vrij inzetten. De groeikansen voor verenigingen hangen dus af van de mate waarin de minister en de sector elkaar vinden in het werken aan bepaalde maatschappelijke uitdagingen.

De FOV formuleerde na overleg met haar achterban volgende voorstellen van beleidsprioriteiten:

- strijd tegen de dualisering van de samenleving
- transitie naar duurzaamheid
- burgerschapsparticipatie vanuit het perspectief op meer cultureel pluralisme en meer democratie
- levenslang leren

De FOV berekende dat een reëel prioriteitenbeleid binnen het decreet voor de verenigingen een bijkomende kost betekent van 2,5 miljoen euro. Op 30 juni besliste de minister echter in dit kader geen beleidsprioriteiten te bepalen.

Een aantal verenigingen stapte in 2004 niet binnen met een volledige enveloppe: daarvoor waren de middelen te beperkt. Deze ongelijkheid werd in de vorige legislatuur reeds voor 80 procent rechtgezet.

Een volledige gelijkshakeling betekent een bijkomende kost van 160.000 euro.

Sociaal-Cultureel
Volwassenenwerk
verenigingen

foto: Curieus

**De relatie tussen participatie
aan het verenigingsleven en
sociaal kapitaal is een zichzelf
versterkende cirkel**

DE BEWEGINGEN

ZE SCHOPPEN DE SAMENLEVING EEN GEWETEN

Bewegingen zijn landelijke organisaties die **werken en actie voeren rond een specifiek thema**. Bewegingen worden gedreven door beweging, strijdkracht en enthousiasme om de maatschappij positief te veranderen. Zowel structurele maatschappelijke verandering als individuele gedragsverandering staan op hun agenda.

Deze verandering realiseren ze door middel van **sensibilisatie, educatie en sociale actie**. Met campagnes en gerichte initiatieven brengen deze organisaties Vlaanderen in beweging. Ze schoppen de samenleving een geweten en staan op de bres voor maatschappelijke thema's als bio-ethiek, vrede, verdraagzaamheid, duurzaam omgaan met geld, armoede, ecologie,...

Bewegingen stammen uit de traditie van de grote sociale bewegingen. Deze organisaties voerden actie voor algemeen stemrecht, gelijk loon voor mannen en vrouwen, mensen- en dierenrechten, ... Ze droegen hun steentje bij aan maatschappelijke acties, emancipatiestromingen en sensibilisatiecampagnes. De sociale bewegingen brachten zo **beweging in de samenleving** en meteen ook in de geschiedenis van de politiek in Vlaanderen en België.

Nieuwe tijden brachten nieuwe noden en veranderende manieren waarop burgers participeren. Gaandeweg **ontstonden nieuwe bewegingsvormen en evolueerden hun thema's**. Bio-ethiek, duurzaam omgaan met geld, interculturaliteit, digitale geletterdheid, ... al deze thema's wonnen en winnen aan belang in onze maatschappij.

Met het decreet van 2003 voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk geeft de Vlaamse gemeenschap sociaal-culturele bewegingen **een plaats in onze sector**.

Vlaanderen telt vandaag 31 door de Vlaamse overheid gesubsidieerde bewegingen. Bewegingen genieten **(nog) geen erkenning** van de overheid. Veel organisaties leven daarom in onzekerheid op het einde van elke vijfjarige beleidsperiode.

VANAF 2011: NIEUWE BEWEGINGEN EN VERSTERKING VAN WAT BESTAAT

De subsidie-aanvragen van de bewegingen worden op dit moment geadviseerd door een commissie van externe deskundigen. De pre-adviezen zijn zopas bekend gemaakt. Via een verhaalschrift kunnen de organisaties nog een herziening vragen. Uiteindelijk beslist de minister voor 1 november 2010. Bewegingen ontvangen minimaal 11.500 en maximaal 200.000 euro. De bestaande en positief geëvalueerde bewegingen konden – binnen deze vork – een verhoging van hun budget vragen en ook nieuwe bewegingen konden een aanvraag doen. Niet minder dan 43 organisaties worden vandaag beoordeeld. De FOV berekende dat als het budget voor de bewegingen hetzelfde blijft, er noch aan verbreding (nieuwe bewegingen), noch aan verdieping (kansen voor bestaande bewegingen) kan worden gewerkt. **Een bijkomend budget van 1.150.000 euro is bijgevolg noodzakelijk om minimale beweeglijkheid te garanderen.**

foto: Netwerk Bewust Verbruiken

DE BEWEGINGEN IN CIJFERS (2008)

het aantal bewegingen	31
het aantal personeelsleden	330
omzet	14,8 miljoen euro
subsidies Afdeling Volksontwikkeling	4,1 miljoen euro

ERKENNING

De perverse effecten van het gebrek aan erkenning werden eind 2009 ten volle voelbaar. Om in aanmerking te komen voor subsidies in de nieuwe beleidsperiode 2011-2015 moesten de bewegingen, net als de andere organisaties, een evaluatie ondergaan. Bij de bewegingen zijn de gevolgen van de evaluatie echter drastischer dan voor andere organisaties. Negatief geëvalueerde bewegingen verliezen immers zonder pardon al hun subsidies. Erkende organisaties daarentegen, kunnen in het slechtste geval 10% van hun enveloppe verliezen.

Na een betwistbare procedure viel het verdict: zes bewegingen verliezen hun subsidies. De beslissing deed in de media en het Vlaams Parlement heel wat stof opwaaien.

De FOV is teleurgesteld over de gang van zaken. De Federatie zet de oude eis van de erkenning van bewegingen daarom extra kracht bij. De minister gaf intussen aan hier in de nabije toekomst met de FOV over te willen praten. Ook werkt de FOV samen met administratie en kabinet om de evaluatieprocedure te verbeteren.

Negatief geëvalueerde bewegingen verliezen zonder pardon al hun subsidies

DE VORMINGPLUS-CENTRA

VORMING BIJ IEDEREEN IN DE BUURT

Vormingplus-centra (of de volkshogescholen) zijn regionale vormingsinstellingen met een ambitieus takenpakket. De vormingplus-centra hebben vier opdrachten:

1. een eigen aanbod aanbieden
2. het eigen aanbod spreiden over de regio
3. het aanbod niet-formele educatie in de regio coördineren en afstemmen
4. het aanbod niet-formele educatie in de regio bekendmaken

Een eigen educatief aanbod creëren en aanbieden is dus slechts één van de vele taken die de centra met een beperkte staf moeten verwezenlijken. Dankzij de vormingplus-centra is er altijd een vormingsactiviteit bij iedereen in de buurt.

Het educatief aanbod staat open voor iedereen en wordt zelfstandig of in samenwerking met andere organisaties uitgewerkt. Ook projecten en vernieuwende methodieken behoren tot de core business van de centra.

De vormingplus-centra overleggen met tal van partners om het aanbod aan activiteiten in de regio te stroomlijnen, af te stemmen en bekend te maken. Als netwerkers zijn de centra motoren die zorgen voor meer vorming in de regio. Onvermoeibaar slopen ze participatiedrempels.

De 13 vormingplus-centra werken aan dezelfde opdrachten, maar hebben elk een eigen identiteit. Vormingplus Brussel (Citizenne) kan je niet vergelijken met vormingplus Kempen en vormingplus Antwerpen is anders dan vormingplus Limburg... Een andere regio betekent andere uitdagingen én een andere koers.

HET RESULTAAT VAN EEN GRONDIGE HERVORMING

In de jaren '90 waren in Vlaanderen een veertigtal vormingsinstellingen actief. De Vlaamse overheid wilde het aanbod aan niet-formele educatie meer geografisch **spreiden, schaalvergroting** stimuleren en een **aanbod voor elke Vlaming** realiseren. De overheid herverkavelde daarom met het decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk het vormingslandschap ingrijpend. Een 30-tal instellingen en deelinstanties gingen vanaf 2004-2005 op in 13 gloednieuwe regionale volkshogescholen. Naast de volkshogescholen bleef een beperkt aantal landelijke gespecialiseerde vormingsinstellingen bestaan (zie verder).

Vandaag telt Vlaanderen dertien regionaal gespreide vormingplus-centra. De provincies Antwerpen, West- en Oost-Vlaanderen tellen elk drie centra, Vlaams-Brabant twee, Brussel en Limburg elk één..

ELKE INWONER TELT

Het decreet gaat ervan uit dat elke volkshogeschool goed is voor 1,5 euro per inwoner in de regio. Bij het begin van elke beleidsperiode wordt het budget aangepast op basis van de evolutie van het aantal inwoners in de regio. Voor de vormingplus-centra betekent dit een bijkomende investering van 300.000 euro .

DE VORMINGPLUS-CENTRA IN CIJFERS (2008)

het aantal vormingplus-centra	13
het aantal deelnames aan de publieksgerichte activiteiten	72.274
het aantal personeelsleden	197
omzet	14,8 miljoen euro
subsidies Afdeling Volksontwikkeling	11,1 miljoen euro

**Dankzij de vormingplus-centra is er altijd
een vormingsactiviteit bij iedereen in de buurt**

Sociaal-Cultureel
Volwassenenwerk
vormingplus-centra

foto: Vormingplus Oost-Brabant

DE LANDELIJKE VORMINGSINSTELLINGEN

EXPERTEN IN HUN VAKGEBIED

De landelijke vormingsinstellingen werken - in tegenstelling tot de vormingplus-centra (zie eerder) - niet regionaal, maar **landelijk** en niet algemeen, maar rond één thema. De vormingsinstellingen zijn **experten in hun vakgebied**, hun specialisme. Daardoor kan je bij hen terecht voor zowel laagdrempelige als meer doorgedreven vormingen. Maatschappelijke en sociale doelen zijn bij de vormingsactiviteiten nooit veraf. Je ontplooit er jezelf, leert nieuwe mensen kennen en komt sterker in de samenleving te staan.

Een 18-tal vormingsinstellingen biedt samen een breed aanbod van vormingsactiviteiten, gaande van kunst- of natuureducatie over wetenschapspopularisering tot actief burgerschap, zingeving, enzovoort. Dat zijn de **gespecialiseerde vormingsinstellingen**. Daarnaast zijn er ook vormingsinstellingen die werken voor een syndicale beweging of met personen met een handicap en Vijftact, de federatie van vormingsdiensten voor personen met een handicap.

De drie **syndicale vormingsinstellingen** zijn verbonden aan één van de drie grote vakbonden (ABVV, ACLVB, ACV). De vorming die zij aanbieden staat open voor iedereen binnen

DE LANDELIJKE VORMINGSINSTELLINGEN IN CIJFERS (2008)

het aantal landelijke vormingsinstellingen	25
waarvan gespecialiseerde vormingsinstellingen	18
waarvan syndicale vormingsinstellingen	3
waarvan vormingsinstellingen voor personen met een handicap	3
waarvan een federatie van vormingsdiensten voor personen met een handicap	1
het aantal deelnemers aan de publieksgerichte activiteiten	234.990
het aantal personeelsleden	438
omzet	33,0 miljoen euro
subsidies Afdeling Volksontwikkeling	10,3 miljoen euro

De vormingsinstellingen zijn experts in hun vakgebied, hun zogenaamde specialisme. Daardoor kan je bij hen terecht voor zowel laagdrempelige als meer doorgedreven vormingen.

de ruime syndicale beweging, met of zonder werk, en is niet beroepsgericht. Je leert er over de werking van de vakbond, de sociale verkiezingen, sociale rechten en plichten, de politieke actualiteit, informatica, enzovoort. De syndicale vormingsinstellingen maken van hun deelnemers mondige en geïnformeerde personen. Op en naast de werkvloer en in de brede samenleving.

De **vormingsinstellingen voor personen met een handicap** hebben dezelfde maatschappelijke en sociale doelen als de andere instellingen. Zij werken echter specifiek met personen met een handicap en hun omgeving. In beperkte mate organiseren ze ook activiteiten voor begeleiders van personen met een handicap.

Tenslotte heb je nog **Vijftact**, de federatie van vijf vormingsdiensten voor personen met een handicap. Deze federatie doet meer dan vormingsactiviteiten organiseren. Ze ijvert voor inclusie en een betere beeldvorming van personen met een handicap. Vijftact bundelt en ontwikkelt bovendien kennis over deze thema's.

BELEIDSPRIORITEITEN VANAF 2012

Voor de gespecialiseerde vormingsinstellingen zijn gelijkaardige budgettaire hefboomen voorzien als voor de verenigingen (zie eerder). Deze moeten verbreding (nieuwe organisaties) en verdieping (bijkomende kansen voor bestaande organisaties) op poten zetten.

Verbreding

Elke vijf jaar kunnen maximaal drie nieuwe gespecialiseerde vormingsinstellingen worden erkend. Vijf organisaties vroegen een erkenning aan voor de periode 2011-2015. Op 1 juni besliste de minister positief voor slechts één gespecialiseerde vormingsinstelling. Aangezien het hier gaat om een organisatie die overkomt van de werksoort verenigingen, houdt dit geen bijkomende kost in.

Verdieping

Voor de gespecialiseerde vormingsinstellingen geldt dezelfde prioriteitenregeling als voor de verenigingen (zie daar).

De FOV berekende dat een reëel prioriteitenbeleid voor de gespecialiseerde vormingsinstellingen een bijkomende kost betekent van 855.000 euro. Op 30 juni besliste de minister echter in dit kader geen beleidsprioriteiten te bepalen.

Personen met een handicap

Het decreet maakt het mogelijk dat de minister elke beleidsperiode de middelen voor de drie federaties van vormingsinstellingen en de ene van de vormingsdiensten voor personen met een handicap kan wijzigen. **Een minimale groei voor deze organisaties betekent een bijkomende kost van 420.000 euro.**

NIET-FORMELE EDUCATIE

De gespecialiseerde vormingsinstellingen en de vormingsinstellingen voor personen met een handicap hebben het moeilijk met de decretale beperkingen omtrent niet-formele educatie. De gesubsidieerde toepassing van niet-formele educatie wordt in het decreet beperkt tot een open aanbod (lees: vrij toegankelijk) in de autonome levenssfeer (lees: vrije tijd). Vorming van deze instellingen mag dus niet beroepsgericht zijn. Deze strikte beperking is kunstmatig en achterhaald. Vandaag raakt het leren tijdens een opleiding, op de werkvloer of in de vrije tijd steeds meer verweven. Een beroepsgerichtheid is geen hoofddoel van het sociaal-cultureel werk, maar kan ook niet worden uitgesloten uit de brede benadering die de sector voorstaat. Daarnaast zijn er ook goede pedagogische en didactische redenen om niet langer vast te houden aan die strenge barrière.

De FOV klaagt deze beperkte invulling van niet-formele educatie voor de betrokken instellingen al jaren aan. De Federatie ijvert voor een aanpassing in deze zin van het decreet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk. De minister gaf intussen aan hier in de nabije toekomst met de FOV over te willen praten.

**Maatschappelijke en sociale doelen zijn
bij de vormingsactiviteiten nooit veraf.
Je ontplooit er jezelf, leert nieuwe
mensen kennen en komt sterker in de
samenleving te staan.**

**De FOV laat de stem van de sector
klinken waar ze gehoord moet worden.
Discreet waar mogelijk, luid waar nodig.**

DE FOV

De FOV, voluit Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk, is een autonome en **onafhankelijke VZW van en opgericht door erkende en/of gesubsidieerde organisaties** voor sociaal-cultureel volwassenenwerk. Wij verdedigen sinds 2000 de belangen van deze organisaties bij overheden en andere instanties. We nemen het op voor zowel de individuele organisaties als voor de hele sector.

REPRESENTATIVITEIT

Alle erkende en/of gesubsidieerde organisaties uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk zijn lid van de FOV. We houden via maandelijks overleg met onze achterban de vinger aan de pols. Elk standpunt van de FOV is dus een gedragen standpunt.

De structuren van de FOV zijn aangepast aan de enorme diversiteit in de sector. De oprichters van de Federatie hebben hierover stevige afspraken gemaakt. Zo heeft elke organisatie, ongeacht de grootte, de levensbeschouwelijke achtergrond of de werksoort, haar plaats in de Federatie.

TAKEN

Belangenbehartiging: De FOV laat de stem van de sector klinken waar ze gehoord moet worden. Discreet waar mogelijk, luid waar nodig. We mediëren tussen organisaties en overheid.

Beleidsadvisering: Regelgeving en de uitvoering ervan zijn steeds het resultaat van onderhandelingen. Het kabinet, de administratie en de FOV steken regelmatig de koppen bij elkaar. Daarbij vertolken wij de mening van de sector en suggereren we concrete verbeteringen aan het beleid.

Beleidsvoorbereiding: Waar nodig springen we in de bres om de uitvoering van het beleid vlot te laten verlopen. We informeren onze achterban, de politiek en de overheid, contacteren mensen om in beoordelings- of visitatiecommissies te zetelen, anticiperen op knelpunten in het beleid,...

Dienstverlening: Tot slot leveren we praktische diensten aan onze leden. We adviseren over subsidies, formele paperassen, plannen, rapporten, regelgeving, ... Ook verzamelen we jaarlijks gegevens bij onze leden. Hierover rapporteren we bij onze achterban. Zo stellen we organisaties in staat zich te positioneren in het geheel.

BUDGET

Het decreet geeft aan dat de subsidie voor de FOV gelijk staat met 0,7 procent van de subsidies die aan de leden worden toegekend. **Een volledige uitvoering betekent een stijging van de middelen met 66.000 euro.**

SoCiuS

SoCiuS is het steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk. Het is een autonome organisatie die gesubsidieerd wordt door de minister van Cultuur. De opdracht van SoCiuS ligt vervat in de beheersovereenkomst die het steunpunt afsluit met de Vlaamse Regering.

SoCiuS betekent metgezel, tochtgenoot. SoCiuS wil als steunpunt de reisgezel zijn van de sector en van zij die erin werken. Zijn kerntaken - praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en communicatie - realiseert het steunpunt door middel van activiteiten als begeleiding, deskundigheidsbevordering, implementatie van kwaliteitszorg, onderzoek en ontwikkeling, gegevensverzameling, vertegenwoordiging, internationale samenwerking, informatie en promotie.

OVERZICHT BUDGET EN

BUDGETTAIR TOTAALPLAATJE

We becijferden eerder in de brochure de kost van een aantal maatregelen die het decreet voorziet. Hieronder geven we het totaalplaatje voor 2011-2012. De FOV dringt er bij de minister op aan om, ondanks de besparingsdoelstellingen van de Vlaamse regering, vanuit dit kader een perspectief uit te tekenen voor de periode 2011-2015. Op 30 juni besliste de minister om niet in te gaan op de levensduurte en beleidsprioriteiten. Dit is alvast een serieuze streep door de rekening.

	2011	2012
Voor alle organisaties - Levensduurte		
herstellen vertekende startpositie 2004	~~1.170.000~~	
ongedaan maken subsidiederving index	~~1.866.000~~	
concrete berekening levensduurte, naast index	~~1.640.000~~	
Voor de werksoort verenigingen		
erkenning	508.000	
startsubsidie	114.000	
prioriteiten		~~2.500.000~~
gelijkschakeling onvolledige enveloppe	160.000	
Voor de werksoort bewegingen		
enveloppes bestaande en nieuwe bewegingen	1.150.000	
Voor de werksoort instellingen		
inwonersaantal vormingplus	300.000	
prioriteiten gespecialiseerde vormingsinstellingen		~~855.000~~
enveloppe instellingen/diensten personen met een handicap	420.000	
Voor de FOV		
toepassing van de 0,7 procent-regel	66.000	
	7.394.000	3.355.000

 = de minister besliste om deze bedragen niet toe te kennen

TIJDSPAD REGELGEVING

BELANGRIJKE BESLISSINGSMOMENTEN VOOR DE NIEUWE BELEIDSPERIODE

Hieronder zetten we de belangrijke beslissingsmomenten voor de komende maanden op een rijtje.

foto: FMV © Marc Laquière

**Het sociaal-cultureel volwassenenwerk
is een motor van sociale innovatie.**

BRONNEN

- Elchardus, M., Smits, W (2007). *Het grootste geluk*. Leuven: Uitgeverij LannooCampus.
- FOV (2009). *Boekstaven 2009 – De staat van het sociaal-cultureel volwassenenwerk in Vlaanderen*. Brussel: FOV.
- Hooghe, M. (2003). *Sociaal Kapitaal in Vlaanderen*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Koning Boudewijnstichting (2007). *De meting van het vrijwilligerswerk in België*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Koning Boudewijnstichting (2008). *Verenigingen in België – een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de sector – editie 2008*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Verhulst, J. (2006). Sociale bewegingen in vogelvlucht. In *Sociumi, Halt! Beweging verzocht (themanummer Perspectief)*. Gent: Sociumi (april).
- Vermeersch, L., Vandenbroucke, A. (2010). *Het deelnemers- en participatieprofiel van participanten aan sociaal-cultureel volwassenenwerk*. Brussel: SoCiuS.

Colofon

Een uitgave van:
FOV – Belangenbehartiger van het sociaal-cultureel volwassenenwerk
Gallaitstraat 86 bus 12
1030 Brussel
Tel. 02/244.93.39
Fax 02/244.93.31
info@fov.be
www.fov.be

foto cover: Netwerk Vlaanderen
We danken onze lidorganisaties voor het beeldmateriaal in deze brochure.

Vormgeving:
Mieke Smalle
www.mmmieke.be

Brussel, juli 2010

Verantwoordelijke uitgever:
Dirk Verbist

Laat mensen schitteren

Gallaitstraat 86 bus 12
1030 Brussel
tel: 02/244.93.39
e-mail: info@fov.be
web: www.fov.be